

© Lise Boissinot - CRDP d'Aquitaine

1. Objectius

2. Dessenh

3. Dialòg

4. Tèxtes

5. Documents iconografics

6. Documents complementaris

De la Ciutat de l'espaci a l'espaci occitan dins son ample, tèxtes e ilustracions son consacrats a çò que fa sa renomada nacionala e internacionala. Torisme sus la Còsta, volcanes d'Auvèrnha, sitis preïstorics de Dordonha, aeronautica a Tolosa, vinhas en Bordalés.

Los documents, causits a despart o juxtapausats, permeton de far nàisser un questionament. Lo professor podrà tanben donar qualques complements istorics o geografics qu'ajudaràn l'escolan a se situar dins l'espaci e dins lo temps. La mapa de la pagina 149 amb los noms de vilas e las raras dels departaments permet una primièra localizacion.

1. Objectius

• Foncions lengatgièras

Se situar dins l'espaci.

• Fonetica

Prioritat a la prononciacion de las diftongas. L'aprendissatge de la notacion grafica vendrà puèi, dins la fasa d'observacion del dialòg escrit, coma los autres fenomèns descrites dins la travèrsa : correspondéncias grafèma/fonèma per lo [ò] / [o], prononciacion del [v] intervocalic. Levat en lemosin, lo fenomèn de palatalizacion serà reservat a un apròchi comparatiu de parlars.

• Gramatica

Prioritat a la correccion dels articles, notacion de las contraccions obligatòrias. Present de *trobar*, *esperar*.

• Lexic

Lexic de la localizacion, advèrbis usuals amb las preposicions que convenon. Vèrbs de moviments.

• Luòcs famoses en Occitània

2. Dessenh

• Los personatges

Que fan ? Coma son vistes ? D'esquina, levat un qu'es de biais. Los podètz reconèisser ? Dire son nom ? Qual es Arnaud ? Qual es Guilhèm ? Joana, ont se tròba ? Son fraire es a sa drecha ? A esquèrra ?

Qu'agachan ? Quina es lor posicion ? En naut, sus una mena de palanca o de corredor que domina l'espaci ont se tròban las fusèas e autres...

Podètz conóisser las diferentas formas d'engenhs espacials ? Los podètz descriure ?

• La Ciutat de l'Espaci a Tolosa

Presentar. Situar en periferia de Tolosa. Se demandar cossí an pogut venir del centre ont èran a l'unitat 2, fins a la Ciutat de l'Espaci (en bus, en metro, a bicicleta, a pè...). *Perqué Tolosa ?* Veire los comentaris de la fòto p. 36 del libre de l'escolan sur l'aeronautica tolosenca.

3. Dialòg

Introduccion generala. Anèx 1

Far notar e reemplagar mai que mai las preposicions e advèrbis de luòc.

4. Tèxtes

Introduccion generala. Anèx 2

Provençau

1 La mazurcà sota lei pins, p. 33

La cançon de Charloun Rieu es coneguda en Provença tota e mai en defòra. Charloun es una figura populara del felibritge provençal. Compausava sas cançons, aires e paraulas, e las anava jogar dins los mas per las fèstas. Lo mas d'Escanin existís encara. Far notar lo lexic dels plasers de la joïnessa : *festa* (sens accent en provençal !), dança, amor (*galantei, amorós*), lo tèma discretament epicurian del temps que fugís, de l'ora que s'avança, amb la metafòra de la ròsa en boton. Tot Charloun es aquí, dins aquesta provençalitat urosa que vòl èsser, coma la dança, a l'encòp *genta e modesta*.

Lemosin

1 Perigüers, carriera Limojana, p. 33

Joan-Pau Verdier comencèt de cantar dins las annadas 70 en francés e en occitan. Aquí ditz que lo subjècte que ne parla, en pròsa, es dins sa lenga qu'a causit de ne parlar. Demandar perquè. L'evocacion d'aquesta carriera del nom simbolic a Perigüers es una evocacion poetica. Procedís per associacion d'idèas : autres luòcs marcaires de meridionalitat, aspèctes de la vida umana dins sa complexitat e sas contradiccions, vida/mòrt, passat/futur, enfança/vielhum. Situar la carriera sus un plan de Perigüers.

Un tèxt pas brica descriptiu donc. Se pòt far trabalhar lo presentatiu : *quò es* (3 ocurrencias) jà vist en U2.

2 La vila de Grassa, p. 33 Provençau

Dins *Lei passatemps*, Michel Miniussi pintra una societat de « dilettantes » en sejojn sus la Còsta que cultivan una mondanitat estetizanta, de la mena prostiana. Destacament afectat del ton, escritura preciosa e precisa. Lo tèxt es descriptiu, aqueste. Se pòt legire en comparar amb lo precedent.

Far remarcar l'òrdre de la descripcion : en montant de Canas a Grassa, lo cambiament d'escala, de la vila granda amb sas « molonadas » a la vilòta. L'arquitectura de Grassa es observada d'un uèlh avisat, cultivat, sens la mendre efusion, sens preséncia umana nimai, amb un vocabulari tecnic : *plaças, placetas, portalàs, estras bassas amb grasilhas, cornichas, atics, barris, pòrge*. Se deu metre l'accent sus aqueste vocabulari general de la vila.

Los mots otisses per dire la localizacion seràn tanben relevats : *a ras de, de pertot, mai aut, au miegjorn*.

Au desbauç de la montanha significa a l'endrech ont la montanha se desbauça, s'abausona. Ambient de decòr de teatre, d'abandon o d'espèra, a la Chirico. D'opausar a la vision estereotipada de Niça dins la fòto çai-subre.

2 Lo Rei Aigolant, p. 34 Lemosin

P.-L. Grenier aima d'enrebalar de legenda e de sòmi la realitat lemosina qu'es son subjècte de predileccion. Aicí sòmia lo don de l'aiga a la vila reina per un rei amorós, un califa african per l'exotisme... Grenier ditz dins una nòta en francés de l'edicion originala : *Lo rei Aigolant, Sarrasin legendari, auria fach bastir, a la debuta dau segle XI, l'aqueduc que alimenta la font Aigalena e per pagar lo còst d'aquela construccion, auria vendut lo seu carriòt d'aur, incrustat de pèiras preciosas*. Lo nom de la font Aigalena (fontaine Aigoulène) vòl dire : « font d'aiga doça / lena. » De Lemòtges son evocadas mai que mai sa situacion en nautor, sa frescor e lo campèstre de *chastanhadas*, de *pradas* que l'environa. Tot en suggestions de lutz movedissa (*nivoladas, auba en plor*) lo poèma a lo ton leugièr d'una faula. Mostrar lo jòc sus los noms : Aigolant / aiga, Lemòtges / lòges...

Vaquí la seguida del poëma :

Per te, ieu, vendrai
mon chareton d'aur
amb tot lo tesaur
de sas peiras finas ;
amb l'argent farai
chavar las robinas
d'un pòrta-aiga
per t'amenar l'aiga
d'una font raïosa.

Lo rei Aigolant
califa african,
ditz : « Reina joïosa,
vila, mas amors,
ame tas autors ».

2 Lo castèl de la paur, p. 34 Lengadocian

Coma lo castèl, la descripcion es d'estil gotic. Lo castèl es una preson, domina la vila de sa massa escura e fa paur, es *redobtat*, es lo castèl de l'aborriment. Tot un jòc d'ombra e de lutz estructura la vision, del solèlh colc al solèlh levant. Per far trabalhar la localizacion, situar lo castèl per rapòrt a la vila : a l'oest de la vila e en naut, sus la còla que domina lo flume. Punt de vista : lo descriptor fa partida del mond de la vila (nosaus), agacha d'en bas, e participa de la paur collectiva. Dins *Antonio Vidal*, Alan Surre-Garcia descriu la vila de Praga del temps que la repression politica pesava sus totes del matin al ser.

1 A la vila de Pau, p. 34 Gascon

Aquesta cançon de Marilís Orionaa es a la glòria de sa vila, Pau. La cançon es pas citada en entièr, mas figura entièra dins lo CD audio. L'estructura de la descripcion es simpla, enumerativa : *que i a, que i a...* Se pòt far escotar la cançon un o dos còps e far relevar los mots retenguts e compreses per los escolans (amb un secretari de sesilha que prendrà de nòtas, coma explicat dins l'[Introduccion generala. Anèx 1](#)). Retendran de segur a la vila de Pau, e benlèu de mots evocant la geografia urbana coma *pont, baloard, castèth,*

marcadau. Se pòt que remarquèsson las marcas temporalas e las notacions de lutz, *lo só, la lutz daurada, vriuleta, lo ser*, los noms de las sasons : *abòr, estiu, ivèrn*, que fan passar d'imatges de la vila a diferents moments, dins de luòcs diferents, un per estròfa... Caldrà de segur explicar los referents locals : *vrenhar, jurançon, gave, Aussau*. La relacion de la vila amb la montanha es pas solament una relacion de proximitat geografica (los Pirenèus vistes del grand baloard son l'imatge pintoresc e toristic de la vila), mas i a una relacion umana e culturala : l'aiga del gave que carreja *las cantas d'amont* (que fa resson al *cèu de Pau*, allusion de la cantairitz modèrna a la cançon tradicionala *Beth cèu de Pau*), *los païsans esberrits, hardits*, que venon al *marcadau* e que, coma ela, parlan *bearnés*. (Raprochar de *Perigüers, charriera Limojana*, p. 33).

1 La vila de peira, p. 35 Lemosin

Aquel tèxt va èsser utilizat per far aquesir la localizacion amb : *denaut, debas, per dessus*.

Tanben servirà per la descripcion arquitecturala (importància de la pèira dins los bastits : calcari, granite/barena, eschiste/la jalha, l'ardeisa / la lauza, lo teule...). Se pòt evocar l'extraccion als jorns d'uèi de l'ardeisa a Travassac onte se visitan los potz prigonds laïssats per aquel trabalh. L'ardeisa es la pèira mai anciana utilizada dins la construccion : data del quaternari.

Se pòt anar veire dins l'òbra d'ont es tirat aquel tròç de tèxt : *Lo sang de las pèiras*, Lo Leberaubre, 1983 o be dins una edicion mai recenta : M. Delpastre, *Les petits recueils*, Meuzac, Edicions dau Chamin de Sent-Jaume, 2001, de la p. 245 a 271 per trobar d'autres passatges complementaris d'aquel. Es de veire tanben dins l'unitat 8, pagina 93, lo poëma *La pèira*.

De qualas partidas de la vila parla l'autora ? Que l'i a denaut ? Que l'i a debas ?

Coma son presentadas las maisons ? Que l'i a per dessus las maisons ?

Memorizar lo tèxt (una partida o tot).

2 Un bèth casau, p. 35 Gascon

Lo passatge es la debuta d'una novèla crudèla de Manciet, *Las pòrs*, que nos fa passar de la banalitat de la visita de l'òrt de la vielha *cosia de Capsús* a l'evocacion d'una orror familiara anciana que dos mots quitan pas d'anonciar discretament : *segrat e gras...*

La descripcion es ritmada per lo demonstratiu : *aquí... aquí...* amb de frases nominalas. Far notar, e emplegar : *a cò de, de long de...*

Questions de pausar per far reformular :

Qui son los visitaires ? Perqué van veire lo casau ? Qui i a mai per visitar ? Ont se tròba lo casau ? Que mòstra que tot es plan segon la tradicion dins aquel casau ?

Lo trach mancietian es d'una eficacitat exemplara per evocar tot un mond, un ambient, en qualques gèstes, objèctes e siloetas, e tanben per cavar d'ambigüitat lo real mai ordinari, en aparéncia. Pas de paraulas, mas una modalizacion del discors que fa entendre la cosina que *mia a visitar son bèth casau*, a la debuta, e lo narrador a la fin, enigmaticament sentenciós : *es pas per díser, qu'es un bèth casau, e gras.*

2 Vesprada a Trenca-Talha, p. 36 Provençau

Li fiho d'Avignoun es lo recuèlh de maduretats de Teodor Aubanel, lo felibre avinhonenc amic de joïnessa de Mistral, co-fondator del Felibritge e responsable de l'*Armana Prouvençau*, publicat dins l'imprimariá de familha. A costat de poèmas amoroses (coma *La Venus d'Arle* apassionada e jutjada escandalosa), i a fòrça poèmas descriptius coma aqueste, de factura que podèm dire parnassiana. Un paisatge familiar, tot animat de vida umana, a solèlh colc. La descripcion seguís lo moviment de l'agach e del sòl. La primièra estròfa es consagrada a de notacions de lutz, la segonda a de bruches, la tresena a l'immobilitat de la nuèch que s'aprepara. Lo Ròse es al centre : Trenca-Talha es una illa del flume, un quartièr d'Arle. Aquò explica lo punt de vista : la vida del flume e la de la vila se mesclan, l'observator es a l'encòp central e destacat (çò que se sent mai que mai dins lo vèrs : *Arles sembla un país de nanis*). Far remarcar lo « decrescendo » final : *se son esvalits, se fai mut, a sòm, vòu dormir tranquilla, se son pestelats...*

1 Brageirac, p. 36 Lengadocian

Lo flume dins la vila, es tanben lo tèma del poèma de Bernard Lesfargues, *Brageirac*. Preséncia de Dordonha, tre la debuta, sas *doas ribas de vits*, sas *canavèras* e sos *escandilhs* (sos foletons), e mai que mai son aiga que raja de lònca coma lo temps e las amors. Dins aquel cant de desillusion e de regret de l'amor perdut entendèm de ressons trobadorencs dins l'intrada printanièra decebuda, dins l'ataca de l'estròfa doas : *Tot me causa marriment* e de segur dins la mencion de Blaia, a la fin, que quita pas de far pensar a Jaufré Rudel. La musicalitat d'una paraula desnusada e lo ton melancolic rapròchan en poèsia la Dordonha de Lesfargues e lo Rin d'Apollinaire.

Incendi, novèla, p. 37 Gascon

Caldrà téner compte, en far reformular aqueste passatge, qu'òm serà pas « portat » a la lectura per lo fial d'una istòria simpla dramaticament bastida en sequéncia narrativa amb una situacion iniciala, un eveniment e de personatges que fan avançar l'istòria. Lo tèxt presenta diferents punts de vista sus un eveniment, l'incendi. Se pòt demandar ont e quora se produsís l'incendi. Se pòt demandar se lo narrador es dins lo tablèu, s'es un testimoni de l'incendi. La responsa es qu'es un testimoni indirècte : agacha l'incendi a la television e nos fa lo reportatge del reportatge. Conta çò que li es mostrat, dins l'òrdre que li es mostrat : los canadairs, los veïculs de pompièrs sus la rota, los imatges de desastre... Focaliza puèi sul comentator e li dona la paraula a l'estil dirècte. Es un discors de jornalista afogat de téner un subjècte dramatic e que ne fa tròp. Los imatges qu'acompanhan lo discors obesisson a la meteissa retorica de l'emfasi denunciada per lo darrièr mot : *cinèma*. Lo segond gra ironic, dins tot lo tèxt, serà benlèu malaisit de far passar an aqueste moment de la progression. Es de saber. Amb aquò, lo tèma es portaire : cada estiu ven d'actualitat e totes se pòdon aisidament representar las scènas aquí evocadas.

5. Documents iconografics

[Introduccion generala. Anèx 3](#)

Volcans au sud du Puy de Dôme (63), p. 32

Dins lo Massís Central se tròba un ensemble volcanic fòrça important, la cadena dels Puègs (del mot *puèg*, *puèi* en Velai, que significa : *sèrre, montanha*. L'etimologia celta es *pod*, romanisat en *podium*) compausada de 80 volcans que s'expandisson sus 30 km del nòrd al sud. La fòto permet de destriar mai d'un tipe de volcans : al primièr plan, a esquèrra, amb un pichòt crassièr conic en bòrd de cratèri ; al mitan, a drecha, cratèris « esgulats » (volcans de la Vaca e de Lassolas) : al reire-plan, a esquèrra, puèges de tipe explosiu. Aquestes volcans son de formacion recenta. Lo mai important, lo Puèg de Dòma (1 465 m) aparegut i a mens de 12 000 ans, es contemporanèu dels òmes de l'epòca magdaleniana qu'an pintrat la bauma de Rofinhac. Son uèi endormits (los volcans !) mas res empacha pas de pensar qu'un jorn se van desrevelhar.

Se pòt remandar aquí a la fòto de *Vulcania* sus la cubèrta e tanben a l'unitat 11, pagina 131 del libre de l'escolan.

Hugo d'Alps (1848-1905), publicité p. 33

La part orientala del ribairés provençau es vodada dempuèi lo Segond Empèri al torisme de luxe, torisme nacional e internacional. La còsta se ditz azurenca, « d'azur », se parla tanben, amb un mot francizat manlevat a l'italian, de « riviera ». Niça, Canas, son vistas coma lo paradís de las flors (veire pagina 21 del libre de l'escolan) e de las « vilegiaturas » aristocraticas e sanitasas, dels jòcs d'argent e de las mòstras artisticas o mondanas.

L'aficha d'Hugo d'Alps presenta un imatge convencional. *Per quals destinataris ? Quala practica ?* Far observar e questionar : las flors al primièr plan, l'ombra d'un òrt urban –benlèu pargue privat– amb parabandas e lèias de pèira que davalan fins a la mar, palmiers exotics que se descopan sul cèl blau, contrastan amb lo solelh del reire-plan qu'esclaira de còlas deserticas (lo reire-país absent). Lo personatge del primièr plan : dòna jove, vestida d'ivèrn amb còl de forradura, se pausa d'un biais pensatiu, amb lo libre suls genolhs, dins un fautuèlh a bascula. Es benlèu en convalescència.

Lo primièr torisme sus la Còsta es un torisme ivernenc e de tòca terapeutica : lo solèu e la mar èran bons contra la tuberculòsi. Al segond plan, d'autres dònas amb ombrelas evòcan un tablèu de Monet. La vila de Niça es redusida a un fial d'ostals blancs long de la famosa « baia ». Qualques velas sus la mar.

Interrogar sus lo comanditari de la publicitat : en bas a drecha, la mencion *billets à prix réduits* designa una societat de camins de fèrre (epòca de la promocion dels luòcs de torisme, afichas nombrosas dins l'estil d'aquesta.).

Paginas 34-35

Aquesta pagina dobla, marcada del signe de la pèira, permet de contunhar l'exploracion dels sitis famoses de l'espaci occitan. L'ensenhaire causirà de far estudiar siá una fòto siá l'ensemble de las quatre ilustracions que se fan resson. Podrà opausar la pintura preïstorica a la de Pèire Rapeau, la bòria de pèira al circ de Moresa que sembla una roïna de construccions umanas.

Grotte de Rouffignac (24), p. 34

La descobèrta de la Preïstòria comença en Dordonha a la fin del sègle XIX. Uèi encara la concentracion dels sitis preïstoricis remirables i trai sabents e toristas del mond entièr. D'unes sitis, fòrça fragils, an degut èsser barrats al public o reproduits a l'identica (bauma de Lascaus). L'espaci occitan es fòrça ric en sitis preïstoricis : veire la rubrica *De bon saber*, p. 35 del libre de l'escolan. Lo Musèu nacional de la Preïstòria de las Eïsiats recampa de colleccions importantas.

La bauma de Rofinhac, situada a la broa de la valada de la Vezèra es mai que mai coneguda per sos ensembles de mamots pintrats. Aquesta tèsta de caval (11 000 ans abans J.-C.) es caracteristica de l'art parietal magdalenian. Los escolans podran retrobar lo volum d'execucion : al carbon de lenha, en aprofiechant los redonds de la paret per accentuar lo relèu e la color. En naut, a drecha, ronhons de silex.

Òm sap pas la significacion exacta d'aquelas òbras ; probable que son ligadas als grands mites religioses e a de ceremónias d'iniciacion.

Borie à Gordes (84), p. 34

Aqueles *cabanas* de pèiras secas amolonadas se tròban sus l'ensemble de la zòna miegtterraneà. Dins lo ròdol occitan prenon de noms diferents segon los endreches : *capitèlas* dins Gard, *gariòtas* en Carcin, *caselas* en Roergue, *bòrias* en Provença, *chabanans* en Lemosin. Lo principi de la construccion d'aqueles cabanas remonta saique a l'epòca neolitica mas las que vesèm ara son mai recentas : sègles XV-XVIII. Sus la comuna de Gòrdas en Provença mai d'un centenat de bòrias son servadas, de còps gropadas en vilatjons. Las mai grandas, longas d'envoron 10 m sus 3 m de larg e fins a 4 m de naut, servissian d'ostals mas d'atras presentan de formas diferentas adaptadas a la vida rurala : bòrias, poses, refugi de caçaire, cabanòta pels chins. Èran generalament de calcari e serviguèron longtemps d'abrics per lo mond que trabalhavan dins lo campèstre, per los pastres, per la quita polalha, e tanben dins las mai recentas cantonièrs s'abrigavan quand fasiá marrit temps.

Cirque de Mourèze (34), p. 34

Lo climat mediterranèu e lo relèu calquièr son aligat per porgir aqueste paisatge grandàs de pilastres, d'arcas e de colonas. L'imaginacion i pòt veire de mostres o d'escalpraduras arroïnadas. L'ensenhaire podrà demandar a l'escolan de posar dins son experiéncia toristica d'autres exemples de « meravelhas de la natura » miegjornalas : pertús de Tarn o de Verdon, Colorado provençau eca.

De notar : l'estudi dels paisatges « carstics » es al programa de SVT, classa de 4^{ena}.

Pierre Rapeau, *l'òme doble*, Abjat-sur-Bandiàt (24), p. 35

Lo material natural de la ròca es utilizat per l'artista modèrn coma per los òmes preistorics : Rapeau s'inspira de socas, d'arbres (totjorn de castanhièrs), de pèiras per crear d'èsser fantastics, coma aquesta cara fronzida a mitat e a mitat lunara que sembla d'un gigant afondrat somiaire d'eternitat. Sus d'òbras aital podèm far parlar o escriure, son inspirantas, coma es dich dins *Lenga e País* n° 40, p. 31-36, *Escriure al collègi*, Domenica Decomps.

Paginas 36-37

Aquesta pagina dobla perseguís l'inventari dels sitis e activitats mai famoses del domeni occitan : Avinhon, ciutat dels papas, Tolosa, capitala de l'aeronautica, vinhièr bordalés. Aeronautica e viticultura son de sectors de poncha, virats largament cap a l'exportacion, generators de milierats d'emplecs.

Avignon, p. 36

La vila es bastida sus la riba orientala de Ròse (costat *Empèri*). Al premièr plan, lo flume, puèi lo pont Sant Beneset ; al reire-plan, lo ròc dels Dòms e lo palais dels papas.

Proprietaris del Comtat dempuèi 1274, los papas s'installèron a Avinhon en 1309 per fugir las luchas de chormas armadas qu'estrifavan Roma. Mai o mens protegits pels reis de França, sos vesins, i demorèron fins a la debuta del sègle XV. La vila e lo Comtat demorèron territòri pontifical fins a 1791 que los estatjants causiguèron per referendum d'èsser restacats a la nacion francesa.

Lo pont Sant Beneset es lo de la cançon. A l'origina long de 920 m sus 4 m de larg, amb 22 arcas, foguèt pendent de sègles lo sol pont entre Lion e la mar Mediterranèa. Sa construccion legendària suls revolums del flume, al sègle XII, es atribuïda a un pastron, Beneset. Foguèt mai d'un còp représ tre lo sègle XIII, e mai d'un còp arroïnada per d'aigats als sègles XVII e XVIII. Una capeleta (dicha de Sant Nicolau, patron dels marinièrs) recapta las relíquias de Sant Beneset.

Lo Ròc dels Dòms (de *domus* en latin) es un puèg calquièr que correspond al siti primitiu de la vila pre-romana d'Avenio. *In rupe horrida tristis sedet Avenio*, escriviá Petrarca (*Sus una ròca salvatja se ten lo trist Avinhon*). Uèi es un òrt que domina la vila e lo flume.

Lo palais dels papas, debàs, foguèt bastit al sègle XIV. A l'encòp palais (amb una decoracion a fresca remirabla pintrada per Matteo Giovanetti), edifici religiós e fortalesa, assegurèt la seguritat dels papas contra los enemics del defòra e mai del dedins (los quites Avinhonencs...).

Les ateliers d'Airbus France à Blagnac, p. 36

L'industria aeronautica tant coma la de la propulsió se son desvolopadas en Mièjorn-Pirenèus tre la primièra guèrra mondiala ; mai que mai per de rasons estrategicas (s'aluenhar del front allemand). Uèi la conurbacion Tolosana es lo primèr centre europenc per l'aeronautica. Lo sèti social d'Airbus es a Tolosa. Airbus a l'ora d'ara fabrica environ la mitat dels avions dins lo mond, emplega 46 000 personas sus los 5 continents, 9 000 a Tolosa.

La fòto mòstra lo talhièr d'assemblatge dels Airbus A340. Los qualques personatges vesedors a esquèrra donan idèa del gigantisme d'aquelas installacions, vertadièras catedralas tecnologicas. Las pèças venon d'Espanha, d'Angleterra, d'Allemanha e de França. L'assemblatge del futur gròs portaire A380 se farà aquí. D'autres bastiments immenses son estats montats. Una part de las pèças arribaràn de Hamborg per batèu, remontaràn Garona fins a Langon, puèi seràn encaminats fins a Blaiac amb de carregs especials, mercè a d'amainajaments importants de las rotas. Amb aquò se pòt dire que Tolosa demorarà bèl brieu la capitala de l'aeronautica europenca.

En mai de la descripcion del talhièr, los escolans podran citar qualques grands noms d'entrepresas miègjornalas coma Dassault, Thalès avionique, Snecma, Aérospatiale Matra (EADS) dins lo ròdol de Bordèu, Turboméca a Bòrdas (a costat de Pau), Eurocopter a Marselha... L'aeronautica, l'aerospaciala e las activitats anèxas fan viure dins Aquitània e Mièjorn-Pirenèus mai de 100 000 personas, e mai de 30 000 en PACA.

Vignobles à Fronsac (33) p. 36

La vista es caracteristica del vinhièr bordalés, amb sos parçans de talha mejana, menimosament cultivats, lo « castèl » qu'es a l'encòp ostal per demorar e explotacion viticòla au mitan de las tèrras, la ribièra – aquí Dordonha – a costat. Dempuèi la fin de l'edat mejana lo vin es un produch de qualitat destinat a l'exportacion, per via fluviala puèi maritima. Al reire-plan, sus la riba bassa, se pòt veire los camps e las pradats. En Bordalés, la vinha es pas una monocultura.

La civilizacion del vin es ligada al mond occitan. Levat en montanha, la vinha es pertot, e pertot contribuis a estructurar lo paisatge, la vida e la cultura. Sus las originas del vinhièr occitan, veire *De bon saber*, p. 143 del libre de l'escolan.

Bergerac en 1856, p. 37

Aquesta litografia aquarelada es de raprochar del poèma de Lesfargas. Al primèr plan, los ostals del barri, puèi Dordonha amb son pont e sos cais ; al centre, la vila qu'a servat son plan medieval ; a la periferia, las vinhas.

Los escolans podran localizar los luòcs citats dins lo poèma, detalhar las menas diferentas de batèus e lor biais de far abans (barcas de remas, gabarras del fons plat e de las velas, batèu de vapor amb ròda). Las nombrosas gabarras a caï rampèlan que la vila recampava una part del comèrci de Peirigòrd fins a Bordèu e Blaiac sus l'estuari de Gironda. Los bòsques de casse e de castanhièr, indispensables per la construccion de las naus de nauta mar e per la fabricacion de las botas fasián una part importanta d'aquel trafeg dempuèi l'Edat Mejana. Las gabarras, venián de la partida mai nauta navegable del flume Dordonha en Corrèza (partian de Spontor, Argentat) davalavan la ribièra cargadas de fusta e de paissèls e sovent èran vendudas a l'arribada. Per una part, èran escrancadas per recuperar lo bòsc sus plaça a Bordèu, que servissia mai que mai per se calfar. Alara, la chorma d'esquipatge tornava a pè, (coma, per d'autres rasons, a la fin del *Poèmo dóu Rose* de Mistral !). Aquesta activitat fluviala foguèt arroïnada per lo camin de fèrre. Coma a Bordèu, lo vinhièr de Brageirac èra mai que mai consacrat a l'exportacion.

Veire lo libre de Christian Signol, *La rivière Espérance*, Robert Laffont, 1990, e lo film que ne faguèt Josée Dayan per la television en octòbre de 1995.

Un pichòt punt d'istòria : Cyrano de Bergerac es l'escaisnom d'un poèta barròc del sègle XVII, Savinien Cyrano, qu'èra de Paris e non pas de Brageirac, mas qu'apartenguèt a la Companiá dels mosquetaris de Carbon de Casteljalós, ont los gascons èran fòrça. Foguèt pres al sègle XIX per Edmond Rostand, coma tipe de gascon eroïc e poèta.